

Verbod op levensbeschouwelijke kentekens voor leerlingen in GO!-school Atheneum Dendermonde is discriminerend

Situatie

De indienster van de klacht draagt een hoofddoek. Als leerlinge in het Atheneum Dendermonde kreeg zij te maken met een verbod op het dragen van zichtbare levensbeschouwelijke kentekens dat door de school werd ingevoerd vanaf het schooljaar 2024-2025 (hierna: kentekenverbod).

Op 11 september 2009 heeft de Raad van het Gemeenschapsonderwijs beslist dat het voor leerlingen, cursisten en personeelsleden in instellingen van het Gemeenschapsonderwijs niet meer toegelaten is om zichtbare levensbeschouwelijke kentekens te dragen. Uit de beslissing blijkt dat het kentekenverbod geldt voor alle zichtbare levensbeschouwelijke kentekens en van toepassing is tijdens alle onderwijsactiviteiten, zowel binnen als buiten de schoolmuren. In de beslissing wordt enkel een uitzondering opgenomen voor de levensbeschouwelijke vakken. Uit de beslissing blijkt ook dat scholen aanvankelijk de tijd kregen tot 31 augustus 2010 om het kentekenverbod in te voeren.

Op 1 februari 2013 heeft de Raad van het Gemeenschapsonderwijs vervolgens een omzendbrief uitgevaardigd. De omzendbrief bevestigt dat het kentekenverbod van toepassing is op alle leerlingen en personeelsleden in het basisonderwijs en secundair onderwijs, in alle instellingen van het Gemeenschapsonderwijs. De omzendbrief bevestigt ook de uitzondering voor leerkrachten en leerlingen tijdens levensbeschouwelijke vakken.

Over de implementatie van het kentekenverbod voor leerlingen vermeldt de omzendbrief het volgende:

“5. Hoe dient het verbod geïmplementeerd te worden?”

De onderwijsinstellingen nemen de bepalingen van het ‘verbod’ op in het schoolreglement.

Hierbij geven de instellingen aan op welke wijze de overtreding van het ‘verbod’ op het dragen van levensbeschouwelijke kentekens wordt gesanctioneerd.

De instelling voert een doeltreffend beleid om het ‘verbod’ te handhaven.

Ze controleert de naleving van het verbod en treedt op tegen overtreders conform het eigen sanctiebeleid zoals vermeld in het schoolreglement.

De instelling kan het ‘verbod’ desgewenst aanvullen met extra maatregelen. Die aanvullingen kunnen enkel een meer restrictieve uitwerking hebben ten aanzien van het verbod.”

De school Atheneum Dendermonde heeft uiteindelijk haar schoolreglement in lijn gebracht met de beslissing van 2009 en de omzendbrief van 2013, door vanaf het schooljaar 2024-2025 een kentekenverbod in te voeren.

Beoordeling door de Geschillenkamer

De Geschillenkamer oordeelde dat de klacht ontvankelijk is. Vervolgens oordeelde de Geschillenkamer dat er sprake is van indirecte intersectionele discriminatie op grond van geslacht, geloof en zogenaamd ras en nationale of etnische afstamming.

De redenering van de Geschillenkamer is de volgende:

De Geschillenkamer stelt vast dat leerlingen die, zoals de indienster van de klacht, een islamitische hoofddoek dragen, in de praktijk benadeeld worden door het kentekenverbod. De Geschillenkamer is van oordeel dat de benadeling in deze zaak zich situeert op het kruispunt van de beschermde kenmerken geslacht, geloof en zogenaamd ras en nationale of etnische afstamming.

De maatregel die deze benadeling veroorzaakt, maakt niet automatisch discriminatie uit. Dit is slechts het geval als hij niet passend en noodzakelijk is voor een legitiem doel. Als die voorwaarden vervuld zijn, moet een afweging worden gemaakt tussen het nadeel voor hoofddoekdraagsters zoals de indienster van de klacht en de nagestreefde doelstellingen.

Legitieme doelstelling

De Geschillenkamer oordeelt dat het kentekenverbod wel degelijk legitieme doelstellingen nastreeft, met name het realiseren van de neutraliteit van het openbaar onderwijs, het vermijden van druk op leerlingen om levensbeschouwelijke kentekens te dragen, het vermijden van segregatie, en het beschermen van gendergelijkheid.

De Geschillenkamer is van oordeel dat het kentekenverbod niet kan worden beschouwd als een passende maatregel om gendergelijkheid te beschermen, in een context waarin het precies de hoofddoekdraagsters zelf zijn die het recht opeisen om een hoofddoek te dragen.

Voor de andere legitieme doelstellingen kan het kentekenverbod daarentegen wel worden beschouwd als passend in de zin van de discriminatietoets: de maatregel kan bijdragen aan het bereiken van deze doelstellingen.

Noodzakelijk karakter

Een maatregel is noodzakelijk in de zin van de discriminatietoets als het doel niet bereikt kan worden op een even doeltreffende manier die minder nadelig is voor de benadeelde groep.

Wat betreft het vermijden van druk op leerlingen stelt de Geschillenkamer vast dat het Gemeenschapsonderwijs geen bewijs aanbrengt dat het dragen van een hoofddoek of een ander levensbeschouwelijk symbool door leerlingen druk creëert op medeleerlingen, of dat er geen minder benadelende alternatieven waren om een eventuele druk te vermijden. De Geschillenkamer kan in die omstandigheden niet besluiten dat het kentekenverbod noodzakelijk is om druk te vermijden op leerlingen. In ieder geval moet het verbod, ook als het noodzakelijk zou zijn, nog de evenredigheidstoets doorstaan (zie hieronder).

Wat betreft het vermijden van segregatie tussen scholen, stelt de Geschillenkamer vast dat in hoofde van de Raad van het Gemeenschapsonderwijs het invoeren van een kentekenverbod niet als noodzakelijk kan worden beschouwd voor dit doel. In hoofde van het Atheneum Dendermonde is dit wel het geval, aangezien deze school het verbod invoerde op een ogenblik dat alle andere scholen van het Gemeenschapsonderwijs in de regio en de meeste scholen van andere netten in de regio al een verbod hanteerden.

Wat betreft het vermijden van segregatie tussen leerlingen, beschouwt de Geschillenkamer het kentekenverbod niet als een noodzakelijke maatregel. Een school heeft heel wat middelen ter beschikking om cohesie en interactie tussen (groepen van) leerlingen te bevorderen.

De neutraliteitsvisie die het Gemeenschapsonderwijs nastreeft, en die berust op 'exclusieve' neutraliteit, kan alleen bereikt worden door een algemeen kentekenverbod. De maatregel is dan ook noodzakelijk in de zin van de discriminatietoets voor deze doelstelling.

Evenredigheid

De Geschillenkamer onderzocht ten slotte de evenredigheid 'in de strikte zin' van het verbod, door de verschillende belangen tegen elkaar af te wegen.

Ze besluit dat zonder bewijs van het bestaan van een ernstige problematiek van druk op leerlingen niet kan worden aangenomen dat een algemeen verbod op levensbeschouwelijke kentekens een evenredige maatregel zou zijn om deze problematiek aan te pakken. Dit is te meer zo, nu de ernstige impact van het verbod op de indienster van de klacht en andere leerlingen die voordien een hoofddoek droegen op school, vaststaat.

Een ander element dat de evenredigheidsafweging beïnvloedt in het nadeel van de verweerders, is de manier waarop het kentekenverbod in het Atheneum Dendermonde is ingevoerd. Er was geen voorafgaand overleg met leerlingen die een hoofddoek dragen en/of hun ouders, en er waren geen overgangsmaatregelen voorzien. Er was ook geen begeleidingstraject voor de nochtans voorzienbare impact op het welzijn van deze leerlingen. De timing bemoeilijkte bovendien de zoektocht naar een andere school voor de leerlingen die niet bereid waren hun hoofddoek af te leggen.

Wat het doel van voorkomen van segregatie betreft, stelt de Geschillenkamer ook onevenredigheid vast. De stelling van de verweerders is dat het Atheneum Dendermonde een verbod moest invoeren omdat de meeste andere scholen het ook doen, want anders ontstaat segregatie. Het zou echter onvereenigbaar zijn met het opzet van mensenrechtenbescherming en van bescherming tegen discriminatie als een potentiële discriminatie gerechtvaardigd zou kunnen worden door het feit dat anderen zich in groten getale ook schuldig maken aan het gedrag dat potentieel een discriminatie uitmaakt.

De Geschillenkamer onderzocht ten slotte de evenredigheid van het verbod ten aanzien van de doelstelling van de neutraliteit van het gemeenschapsonderwijs.

De Geschillenkamer meent dat de neutraliteit van het onderwijs in de eerste plaats betrekking heeft op de inhoud van het onderwijs, evenals op de houding en het discours van de school, en de uitspraken en gedragingen van het schoolpersoneel. Er worden door het Gemeenschapsonderwijs geen elementen aangebracht die aantonen dat het verbieden van levensbeschouwelijke kentekens van leerlingen een essentieel onderdeel zou zijn van de onderwijsneutraliteit. Bij de invoering van het kentekenverbod in het Atheneum Dendermonde werd ook niet gearchtund dat de onderwijsneutraliteit in deze school voordien onvoldoende verzekerd was.

De Geschillenkamer is dan ook van oordeel dat de verweerders niet hebben aangetoond dat de door hen opgeworpen belangen opwegen tegen de aanzienlijke impact van het verbod op de indienster van de klacht.

Opdracht tot discrimineren

Aangezien de school het verbod invoerde in opdracht van de centrale organen van het Gemeenschapsonderwijs, maakt het in hoofde van het Gemeenschapsonderwijs ook een verboden opdracht tot discrimineren uit.

Oordeel

Om die redenen oordeelt de Geschillenkamer dat er overeenkomstig het Gelijkekansendecreet:

- sprake is, in hoofde van beide verweerders, van een indirecte discriminatie op grond van geslacht, geloof en zogenaamd ras en nationale of etnische afstamming;
- sprake is, in hoofde van het Gemeenschapsonderwijs, van opdracht tot discrimineren op grond van geslacht, geloof en zogenaamd ras en nationale of etnische afstamming.

Aanbevelingen van de Geschillenkamer

Om de vastgestelde discriminaties te beëindigen, beveelt de Geschillenkamer de volgende maatregelen aan:

- aan het Atheneum Dendermonde, om het verbod op het dragen van levensbeschouwelijke kentekens in de school in te trekken.
- aan het Gemeenschapsonderwijs, om niet langer aan scholen opdracht te geven levensbeschouwelijke kentekens te verbieden.

De Geschillenkamer is een onafhankelijk orgaan van het Vlaams Mensenrechteninstituut. Ze buigt zich over discriminatieklachten en oordeelt of er sprake is van discriminatie. Deze samenvatting bindt de Geschillenkamer niet. Het oordeel is te vinden op vlaamsmensenrechteninstituut.be/geschillenkamer/oordelen.

Perscontact: Dorien Geeroms 02 553 29 35

E-mail: geschillenkamer@vmri.be